

ĐẨY MẠNH CÁC HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC LIÊN VĂN HÓA CHO HỌC SINH PHỔ THÔNG TRONG BỐI CẢNH HỘI NHẬP VÀ PHÁT TRIỂN

Nguyễn Thị Hương
Trường Đại học Sư phạm – Đại học Thái Nguyên

Tóm tắt: Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, các hoạt động giao lưu, hợp tác văn hóa giữa các quốc gia và khu vực đã trở thành một xu thế tất yếu. Giáo dục liên văn hóa trở thành một nhu cầu cấp thiết, không chỉ giúp người học mở rộng hiểu biết mà còn trang bị các kỹ năng và thái độ cần thiết để thích ứng với môi trường đa dạng về văn hóa. Đối với Việt Nam, việc đưa giáo dục liên văn hóa vào nhà trường là một bước đi chiến lược nhằm hình thành thế hệ công dân toàn cầu vừa am hiểu giá trị văn hóa dân tộc, vừa hội nhập sâu rộng vào cộng đồng quốc tế.

Từ khóa: giáo dục, liên văn hóa, công dân toàn cầu, giáo dục liên văn hóa.

PROMOTING INTERCULTURAL EDUCATION ACTIVITIES FOR GENERAL EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF INTEGRATION AND DEVELOPMENT

Nguyen Thi Huong
University of Education – Thai Nguyen University

Abstract: In the context of globalization and deeper international integration, cultural exchange and cooperation activities among countries and regions have become an inevitable trend. Intercultural education has emerged as an urgent necessity, not only helping learners broaden their knowledge but also equipping them with the essential skills and attitudes to adapt to culturally diverse environments. For Vietnam, integrating intercultural education into schools is a strategic step toward shaping a generation of global citizens who both understand national cultural values and actively participate in international communities.

Keywords: education, intercultural, global citizens, intercultural education.

Nhận bài: 16/07/2025

Phản biện: 16/08/2025

Duyệt đăng: 20/08/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong xu thế toàn cầu hóa, khoảng cách địa lý và văn hóa đang dần thu hẹp nhờ sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin, giao thông và hợp tác quốc tế. Việc giáo dục thế hệ trẻ không chỉ dừng lại ở kiến thức học thuật, mà còn phải trang bị kỹ năng sống, khả năng giao tiếp đa văn hóa và tinh thần công dân toàn cầu. Để thực hiện mục tiêu ấy, các hoạt động hợp tác, liên kết trong giáo dục, liên kết văn hóa – hoạt động giáo dục liên văn hóa ở lứa tuổi học sinh trở thành một nhu cầu tất yếu.

Trên thế giới, nghiên cứu các nội dung liên quan giáo dục liên văn hóa không phải là vấn đề mới. Từ đầu thập niên 90 của thế kỷ XX đã có một số học giả quan tâm và nghiên cứu về giáo dục liên văn hóa. Trong đó, phải kể đến tác giả Bennett (1993) bước đầu đề xuất mô hình phát triển nhạy cảm liên văn hóa (DMIS). Kết quả nghiên cứu của Bennett đã đặt nền móng cho việc xây dựng bộ công cụ IDI trong đào tạo giao tiếp xuyên văn hóa sau này. Sau Bennett, tác giả Byram (1997) đã nghiên cứu và đưa ra khái niệm năng lực giao tiếp liên văn hóa (ICC) với 5 thành tố ‘savoir’. Những đóng góp của ông đã đặt cơ sở nền tảng cho phương pháp dạy và học ngoại ngữ cần liên kết với văn hóa và đưa văn hóa trở thành công cụ quan trọng trong tiếp cận ngôn ngữ. Tiếp nối kết

quả nghiên cứu của các học giả đi trước, Banks (2008) tiến hành phân tích mối quan hệ giữa đa dạng, bản sắc và giáo dục công dân toàn cầu. Từ đó, khẳng định giáo dục liên văn hóa có vai trò đặc biệt quan trọng trong hình thành và phát triển công dân toàn diện – hội nhập và phát triển. Từ đó đến nay, rất nhiều nhà giáo dục trên thế giới đã coi giáo dục liên văn hóa là một trong những hình thức giáo dục hiệu quả để phát triển các năng lực cốt lõi cho học sinh, sinh viên. Điều này cho thấy, vấn đề giáo dục liên văn hóa trên thế giới được rất nhiều quốc gia quan tâm và cho đến thời điểm hiện tại, giáo dục liên văn hóa đã hình thành được hệ sinh thái lý thuyết – công cụ – chính sách – thực hành khá hoàn chỉnh.

Ở Việt Nam, giáo dục liên văn hóa mới được đề cập trong thời gian gần đây. Tuy nhiên, các nghiên cứu mới chỉ dừng ở giai đoạn thích ứng lý thuyết và khảo sát thực trạng, chưa có nhiều thực nghiệm và đánh giá một cách toàn diện.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Các hình thức và đặc trưng của giáo dục liên văn hóa

Giáo dục liên văn hóa là quá trình giáo dục giúp người học phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác trong môi trường đa văn hóa, đồng thời giữ gìn bản sắc cá nhân. Quá trình này bao gồm việc hiểu

biết các giá trị, chuẩn mực, và lối sống khác nhau, từ đó hình thành thái độ tôn trọng, khoan dung, và khả năng thích ứng.

Hình thức giáo dục liên văn hóa hết sức đa dạng và linh hoạt, phù hợp với điều kiện của từng cơ sở giáo dục và đối tượng học sinh. Có thể kể đến một số hình thức phổ biến như:

Lồng ghép, tích hợp trong chương trình chính khóa. Tích hợp nội dung liên văn hóa vào các môn học như Lịch sử, Địa lý, Ngữ văn, Ngoại ngữ, Giáo dục Kinh tế và Pháp luật, Nhân chủng học, Văn hóa học.....; Tổ chức các dự án học tập so sánh văn hóa, phân tích các giá trị chung và khác biệt giữa các dân tộc; Sử dụng tài liệu giảng dạy đa dạng, phản ánh nhiều nền văn hóa..

Tổ chức giáo dục trong các hoạt động ngoại khóa như tổ chức các ngày hội văn hóa, triển lãm ảnh, hội thảo chuyên đề, câu lạc bộ quốc tế. Tổ chức các chương trình giao lưu với học sinh từ các quốc gia, vùng lãnh thổ khác.

Giáo dục liên văn hóa còn được tổ chức qua hình thức trải nghiệm thực tế và trao đổi quốc tế như tham quan học tập ở nước ngoài hoặc tại thông qua sinh hoạt các cộng đồng văn hóa khác trong nước. Tham gia trại hè quốc tế, hội nghị thanh niên, cuộc thi học thuật và nghệ thuật quốc tế.

Trong xu thế hội nhập và phát triển, giáo dục liên văn hóa còn được tổ chức qua phương tiện truyền thông và công nghệ. Chủ thể giáo dục có thể sử dụng phim ảnh, âm nhạc, sách báo, mạng xã hội để tiếp cận văn hóa đa dạng hoặc có thể kết nối trực tuyến với bạn bè quốc tế thông qua các dự án học tập chung.

Dù tổ chức dưới nhiều hình thức, song giáo dục liên văn hóa đều có những đặc trưng như:

Tính hai chiều: Không chỉ học hỏi văn hóa khác, mà còn giới thiệu và lan tỏa văn hóa của mình.

Tính trải nghiệm cao: Khuyến khích người học tham gia các hoạt động thực tiễn, tương tác trực tiếp với môi trường đa văn hóa.

Hội nhập và phát triển năng lực: Hướng tới việc hình thành năng lực công dân toàn cầu, biết ứng xử hiệu quả trong các bối cảnh quốc tế.

2.2. Vai trò của giáo dục liên văn hóa đối với học sinh phổ thông trong bối cảnh hội nhập và phát triển

Đặc thù về hình thức và tính năng, giáo dục liên văn hóa đã và đang trở thành xu thế phổ biến trong giáo dục của nhiều quốc gia trên thế giới. Những ưu thế của giáo dục liên văn hóa của thế kể đến như:

Thứ nhất, góp phần phát triển các năng lực cốt lõi của công dân toàn cầu. Quá trình tổ chức, tham gia trong các chuỗi hoạt động của hành trình giáo dục liên văn hóa giúp các cá nhân hình thành tư duy đa chiều, khả năng tự nhận thức văn hóa và dần hình thành thói quen học tập suốt đời. Tri thức văn hóa & siêu nhận thức (metacognition) được học sinh đón nhận một cách tự nhiên thông qua các hoạt động trao đổi, hợp tác với các đối tác văn hóa. Sự trải nghiệm giúp học sinh không chỉ “biết” về phong tục, biểu tượng, giá trị... mà còn tự nhận biết giới hạn hiểu biết của mình, biết đặt câu hỏi, kiểm chứng nguồn, và điều chỉnh góc nhìn khi tiếp cận một hiện tượng văn hóa. Giáo dục liên văn hóa không chỉ cung cấp tri thức và rèn luyện khả năng tự nhận thức. Quá trình này cũng giúp người học nâng cao năng lực phản biện và cách nhìn đa chiều. Để thích ứng trong chuỗi hoạt động liên văn hóa, học sinh buộc phải làm quen với nhiều ý kiến khác biệt. thậm chí đối lập nhau. Nhờ vậy, người học rèn luyện được khả năng phân tích bối cảnh, phát hiện thiên kiến (bias), tách sự kiện khỏi diễn giải, từ đó đưa ra đánh giá công bằng, khách quan và toàn diện hơn. Tổng quan quá trình tham gia các hoạt động trong hành trình cũng dần hình thành ở người học năng lực học tập suốt đời. Ở môi trường đa văn hóa buộc người học thường xuyên thích nghi—tạo thói quen học hỏi liên tục, cập nhật chuẩn mực giao tiếp trong những cộng đồng khác nhau.

Thứ hai, góp phần phát triển năng lực giao tiếp liên văn hóa. Một trong những đóng góp quan trọng của giáo dục liên văn hóa chính là động lực để thúc đẩy học sinh học tập ngoại ngữ. Học sinh buộc phải tận dụng linh hoạt vốn từ của nhiều ngôn ngữ trong cùng một trao đổi (translanguaging) để diễn đạt chính xác ý tưởng và cảm xúc trong các hoạt động giao lưu, hợp tác. Không chỉ vậy, các hoạt động giao tiếp phi ngôn ngữ và ngữ dụng cũng được người học sử dụng triệt để. Học sinh sẽ tự học cách đọc “ngữ cảnh”—khoảng cách giao tiếp, ánh mắt, cách từ chối/ lịch sự... để giảm hiểu lầm; biết điều chỉnh phong cách diễn đạt theo đối tượng và bối cảnh.

Thứ ba, góp phần hình thành bản sắc lành mạnh và lòng tự tôn văn hóa cho mỗi cá nhân. Tiếp xúc đa văn hóa giúp học sinh vừa giữ gìn bản sắc Việt vừa phát triển “bản sắc toàn cầu”—tự tin khi giới thiệu văn hóa của mình và tôn trọng bản sắc của người khác. Cũng qua quá trình tiếp xúc, học sinh biết cách tìm hỗ trợ và tự điều chỉnh cảm xúc của bản thân cho phù hợp với bối cảnh, giúp

các em giảm định kiến, tăng đồng cảm và gắn kết xã hội. Trong thực tế, quá trình giao tiếp văn hóa thông qua cơ chế tác động “tiếp xúc tích cực” (contact) tương tác cùng mục tiêu chung. Nhờ vị thế ngang bằng sẽ giúp giảm định kiến, cảm xúc sai lệch hoặc nhận định thiếu chính xác về đối tác văn hóa. Quá trình hoạt động giúp người học thực hành đặt mình vào vị trí người khác (qua đóng vai, kể chuyện, phỏng vấn,...) học sinh luyện khả năng đồng cảm, từ đó điều chỉnh hành vi tôn trọng khác biệt trong sinh hoạt hằng ngày, xác suất gắn nhãn tiêu cực giảm đáng kể, góp phần xây dựng môi trường học đường an toàn.

Thứ tư, hình thành năng lực công dân số. Với môi trường hoạt động linh hoạt, thích ứng có định hướng an toàn giúp các cá nhân tham gia thường xuyên thực hiện các hoạt động đọc hiểu truyền thông xuyên văn hóa. Tức là học sinh học cách giải mã “văn hóa” trong tin tức, quảng cáo, phim ảnh quốc tế... Nhờ vậy, đủ bản lĩnh để sang lọc trước tin giả, tin xấu, mã độc. Học sinh nắm chuẩn mực giao tiếp liên văn hóa giúp thảo luận đa ngôn ngữ/đa bối cảnh một cách tôn trọng, hạn chế xung đột và có khả năng ứng xử văn minh trên môi trường mạng đa chiều.

Ngoài ra, giáo dục liên văn hóa còn góp phần phát huy năng lực sáng tạo và định hướng nghề nghiệp; góp phần bảo tồn di sản và hướng tới phát triển bền vững...

Điều kiện để giáo dục liên văn hóa được đẩy mạnh và phát huy là: Phải xác định được tiêu rõ ràng trong các hoạt động giáo dục liên văn hóa (kết quả đầu ra dựa trên khung năng lực); phải xây dựng được cơ chế tiếp xúc có chất lượng (mục tiêu chung, hợp tác thật, vị thế ngang bằng, có

hỗ trợ thể chế); các bên tham gia phải thống nhất được quy chế làm việc, trong đó ưu tiên xây dựng một môi trường đồng đẳng, an toàn tâm lý, cương quyết nói không với sự phán xét, định kiến văn hóa; cần tôn trọng khác biệt, tôn trọng bản sắc văn hóa riêng.

III KẾT LUẬN

Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận trong lĩnh vực giáo dục liên văn hóa. Nhiều trường phổ thông đã triển khai các hoạt động giao lưu quốc tế, hợp tác với tổ chức giáo dục nước ngoài, tích hợp nội dung liên văn hóa vào chương trình học tập và trải nghiệm. Các chương trình trao đổi học sinh, trại hè quốc tế, các cuộc thi tìm hiểu văn hóa đã góp phần mở rộng tầm nhìn, nâng cao kỹ năng giao tiếp và hợp tác của học sinh.

Tuy nhiên, để đẩy mạnh hơn nữa các hoạt động giáo dục liên văn hóa, cần chú trọng: Xây dựng khung năng lực liên văn hóa thống nhất và phù hợp với bối cảnh Việt Nam. Tổ chức đào tạo, bồi dưỡng giáo viên về phương pháp giảng dạy liên văn hóa. Tiếp tục mở rộng hợp tác quốc tế, tạo điều kiện để học sinh tham gia các dự án xuyên biên giới, xuyên quốc gia để lan tỏa bản sắc. Đẩy mạnh các hoạt động ứng dụng công nghệ thông tin để tạo môi trường học tập liên văn hóa đa dạng, phong phú. Đánh giá hiệu quả thực sự, nghiêm túc, toàn diện của giáo dục liên văn hóa dựa trên năng lực và hành vi thay vì chỉ số lượng hoạt động như hiện nay. Giáo dục liên văn hóa, nếu được triển khai đồng bộ, khoa học sẽ góp phần xây dựng thế hệ trẻ Việt Nam năng động, tự tin, sáng tạo và có khả năng hội nhập sâu rộng vào cộng đồng quốc tế, đồng thời vẫn giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong bối cảnh hội nhập và phát triển.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bennett, M. J. (1993). Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In R. M. Paige (Ed.), *Education for the Intercultural Experience* (pp. 21–71). Yarmouth, ME: Intercultural Press.
2. Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. London/New York: Routledge.
3. Nguyễn Hòa. (2011). Phân tích giao tiếp liên văn hoá. *Tạp chí Khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội: Ngoại ngữ*, 27, 77–87.
4. Nguyễn Quang. (2017). Năng lực giao tiếp liên văn hoá: một mô hình đề xuất. *VNU Journal of Science: Foreign Studies*, 33(5), 1–14.
5. Trần Thị Phương Thảo (2014). Năng lực liên văn hoá trong giảng dạy và học ngoại ngữ. *Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Cần Thơ*, (31), 60–68.
6. Bùi Thị Hương Giang (2019). Nghiên cứu sự tích hợp giao tiếp liên văn hoá trong dạy-học ngoại ngữ. *Tạp chí Khoa học & Công nghệ – Đại học Thái Nguyên*, 201(10), 145–152.
7. Nguyễn Văn Long, (2023). Dạy văn hóa và phát triển năng lực giao tiếp liên văn hóa bậc trung học phổ thông ở đồng bằng sông cửu long: từ nhận thức đến thực tiễn. *Tạp chí khoa học ngôn ngữ và văn hóa*, 7(2), 166–176.
8. Lê Minh Hạnh (2024). Tổng quan dạy học ngoại ngữ gắn với văn hoá bản địa. *Tạp chí Tâm lý – Giáo dục*, 49, 49–54.